

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การติดตามผลครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเสนอได้ตามลำดับดังต่อไปนี้คือ ความสำคัญและบทบาทของการอุดมศึกษา การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดสำหรับการสร้างหลักสูตร การติดตามผล ศาสตร์สาขาอุดมศึกษาที่เปิดสอนในประเทศไทย

ความสำคัญและบทบาทของการอุดมศึกษา

เป้าหมายการศึกษาคือ เพื่อผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพให้กับประเทศกำลังคนที่ประเทศต้องการมีทั้งกำลังคนระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูง ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย กำลังคนระดับสูง คือ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะมามีบทบาทในการเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม

อุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่สาม (Tertiary Education) คือ เป็นระดับที่จัดหลังจากมัธยมศึกษา (post-secondary Education) ขอบข่ายของการอุดมศึกษา อาจแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับแรก เป็นระดับที่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ได้แก่ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและอนุปริญญา ระดับที่สองคือ ระดับปริญญาตรี และระดับที่สามคือ ระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งเรียกว่า ระดับบัณฑิตศึกษา (วิจิตร ศรีสอาน 2518 : 1) การศึกษาระดับนี้จะผลิตกำลังคนระดับสูงเพื่อช่วยพัฒนาประเทศ เพราะมุ่งผลิตเป็นมหาบัณฑิตผู้มีภูมิปัญญา เป็นนักค้นคว้าวิจัย และสามารถเป็นอาจารย์ นักวิชาการ นักบริหาร และผู้ประกอบการวิชาชีพชั้นสูง ออกไปรับใช้ชาติ และสู่สังคม (อำไพ สุจริตกุล 2523 : 53) และประชุมสุข อาชวอำรุง (2523 : 49-53) กล่าวว่า การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษานี้มีเป้าหมายจะผลิตนักวิชาการที่เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ สูงพอที่จะเป็นผู้นำที่ดีทางวิชาการในสาขานั้น ๆ การจัดหลักสูตรและการสอน รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องควรมีลักษณะที่เป็นสาเหตุ (Cause) ของสังคมส่วนใหญ่ โดยการผลิตมหาบัณฑิตให้เป็นผู้นำของสังคม ช่วยให้สังคมได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเก่า

ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่าการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จะผลิตบัณฑิตระดับนี้ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเป็นนักวิชาการและมีความเป็นผู้นำ

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษานี้มุ่งผลิตให้บัณฑิตระดับนี้มีคุณลักษณะ ดังนี้ ลักษณะแรกของบัณฑิตศึกษานั้น ส่วนหนึ่งจะมุ่งเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) คือ มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะเสริมสร้างความรู้ลึกซึ้งในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งให้เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ลักษณะที่สอง เรียกว่า Research Oriented คือเน้นในเรื่องของการวิจัย ค้นคว้าถือว่าการวิจัยเป็นกิจกรรมสำคัญ ลักษณะที่สามคือ Professionalization ซึ่งส่วนใหญ่จะมีในระดับประกาศนียบัตร 1 ปี โดยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะให้คนทำงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ ลักษณะสุดท้ายคือ เรื่อง Scholarship เพื่อเน้นให้บัณฑิตเป็นนักวิชาการที่มีความสามารถทางวิชาการสูงพอที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการในสาขาของตนได้ ซึ่งลักษณะนี้เป็นสิ่งจำเป็นมากในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (วิจิตร ศรีสอาน 2522 : 22-26)

และชัยพร วิชาวุธ (2522 : 191) กล่าวว่ามโนทัศน์เกี่ยวกับการบัณฑิตศึกษา อาจจำแนกออกได้เป็น 3 อย่างคือ

1. การบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาเพิ่มเติมต่อจากระดับปริญญาตรี เพื่อให้มีความรู้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และมีวิธีการศึกษาไม่แตกต่างจากระดับปริญญาตรี วิทยานิพนธ์ไม่จำเป็น
2. การบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อสร้างและเพิ่มพูนทักษะการประกอบวิชาชีพเฉพาะทาง เช่น ทักษะการเป็นนักบริหารงานบุคคล เป็นนักจิตวิทยาคลินิกเด็ก ฯลฯ การฝึกปฏิบัติมีความจำเป็นมากที่สุด วิทยานิพนธ์ไม่มีความจำเป็น ถ้าหากจะให้ทำวิทยานิพนธ์ก็เพื่อให้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อจะได้สามารถ "อ่าน" และติดตามผลงานวิจัยในวิชาชีพของตน
3. การบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อผลิตนักวิจัยและนักวิชาการในแต่ละสาขาวิชา วิทยานิพนธ์เป็นหัวใจของการบัณฑิตศึกษา เพราะเป็นการทดสอบความสามารถในการวิจัย และการวิจารณ์

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะของบัณฑิตระดับนี้ควรเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา รู้จักการค้นคว้าวิจัยเสาะแสวงหาความรู้และ เป็นนักบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับความคิด

ของสว่าง นิธิยานิวรณ์ (2532 : 1) ที่ต้องการให้บัณฑิตศึกษาทางศึกษาศาสตร์ได้ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้เป็นเลิศที่ประเทศชาติต้องการ เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งทางวิชาการศึกษา ในขณะที่เดียวกันสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและพัฒนางาน เพื่อการพัฒนาประเทศ บัณฑิตศึกษาทางศึกษาศาสตร์ในทศวรรษหน้าจะต้องทำหน้าที่ผลิตผู้นำ และนักวิชาการที่แท้จริง

การศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษานี้ก็เป็นการศึกษาที่ตั้งเดียว ลึกซึ้ง เป็นความชำนาญพิเศษ เป็นขบวนการถ่ายพลังความคิด สืบเสาะแสวงหาวิชาการที่บริสุทธิ์ และปลุกคนเข้าสู่สภาวะที่เป็นเลิศในวิถีทางแห่งปัญญา ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับนี้จะออกไปเป็นผู้เปลี่ยนแปลงสังคม เป็นนักวิชาการที่จัดจ้าน เป็นนักแสวงหาข้อมูล เป็นนักคิดและนักทำ และเป็นผู้แจ้งเห็นจริงในข้อมูลต่าง ๆ (สุมน อมรวิวัฒน์ 2529 : 1) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผลผลิตของการศึกษาระดับนี้ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา มีความเป็นผู้นำ และความเป็นนักวิชาการ

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นผู้นำและความเป็นนักวิชาการ อาจสรุปได้ดังนี้

ลักษณะผู้นำ ลักษณะของผู้นำที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้ คือ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้ที่รู้จักวิธีที่จะทำงานให้สำเร็จ โดยจะต้องรู้จุดมุ่งหมายของงานที่จะต้องทำได้ และทำให้เสร็จตามกำหนดเวลา ตรงตามเป้าหมาย เป็นผู้ที่มีความกล้า คือ กล้าคิด กล้าเสี่ยงที่จะทำสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม เป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัว มีอารมณ์คงเส้นคงวา มีความยืดหยุ่น เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมและร่วมในการเข้าสังคม โดยให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่มีความสามารถ (สกิต วงศ์สวรรค์ 2529:112-115, สุเมธ เดียววิศเรศ (2527:68-70, ธงชัย สันติวงษ์ 2526:63-65)

ลักษณะของนักวิชาการ ลักษณะของนักวิชาการควรมีลักษณะดังนี้ มีความใฝ่รู้ ฝึกฝนตนเอง แสวงหาความรู้อยู่เสมอ สามารถผสมผสานความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่ให้เข้ากับความรู้ใหม่ ใช้การวิจัยค้นคว้าสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ต้องคิด เขียน พูด สื่อสารให้คนเข้าใจได้ง่าย รู้จักพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ มีวินัยในตนเองอย่างชัดเจน (ไกรยุทธ ชีรตยาสินันท์ 2527 : 163-290 , กิตินันท์ รุจิรกุล 2529 : 53-55) และ

สุมณ อมรวิวัฒน์ (2531 : 17) กล่าวว่า คุณสมบัติของนักวิชาการหรือภาพลักษณะของนักวิชาการมีอยู่ 7 ประการคือ ต้องเป็นคนรู้สึกและรู้รอบ รู้จักคนคว่ำและคิดวิเคราะห์ รู้ซึ้งแล้วแสดงออกให้ปรากฏ สามารถนำหลักวิชาไปประยุกต์ใช้ได้ มีความซื่อสัตย์และคล่องตัว ไม่ยึดอึดตายและมีคุณธรรมของนักวิชาการ

คุณภาพของบัณฑิตเป็นผลผลิตของหลักสูตร เพราะในการสร้างหลักสูตรนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้นในการสร้างหลักสูตรจะต้องอิงทฤษฎีและแนวคิดสำหรับการสร้างหลักสูตร

ทฤษฎีและแนวคิดสำหรับการสร้างหลักสูตร

ในการสร้างหลักสูตรนั้น ผู้สร้างหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยคาดหวังถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนการสอนในระยะเวลายาวไกลและสามารถวัดได้ จุดมุ่งหมายทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติ โดยทั่วไปจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของกลุ่มวิชาและจุดประสงค์ของรายวิชาจะครอบคลุมพฤติกรรม 3 ด้าน ซึ่งจะมีด้านใดมากด้านใดน้อยย่อมแล้วแต่ลักษณะวิชา คือ พฤติกรรมด้านความรู้-ความจำ (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านคุณลักษณะและด้านปฏิบัติ

แนวความคิดเกณฑ์การคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่บรรจุอยู่ในหลักสูตร ได้ถือเกณฑ์ดังนี้ คือ

1. เกณฑ์ความสำคัญ (Criterion of Significance) คือ พิจารณาว่าวิชาใดควรจะนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตร โดยดูถึงความจำเป็นหรือเป็นพื้นฐานของการเรียนวิชานั้น ๆ เพียงใด

2. เกณฑ์ความเป็นประโยชน์ (Criterion Utility) จะนำมาใช้กับการพิจารณากิจกรรมต่าง ๆ ว่ามีผลต่อวิชาอื่นอย่างไร

3. เกณฑ์ความสนใจ (Criterion of Learners Interests) จะใช้เกณฑ์ความสนใจของผู้เรียนเป็นเรื่องในการพิจารณาเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตร ถึงแม้ว่าความสนใจของแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกัน แต่การใช้เกณฑ์ความสนใจของคนส่วนใหญ่มาเป็นเครื่องพิจารณาก็พอจะทำให้เราสามารถกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรได้ (สงัด อุทรานันท์

จากทฤษฎีและแนวคิดสำหรับการสร้างหลักสูตร ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติและบรรดาศักดิ์หลักสูตรทั้งหลายได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรว่าควรประกอบด้วยอะไรบ้าง

จากแนวคิดของไทเลอร์ (Ralph W Tyler) การจัดทำหลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ มีจุดประสงค์อย่างไร เนื้อหาสาระอะไรบ้าง จะจัดเนื้อหาและประสบการณ์อย่างไร และจะทำการประเมินผลอย่างไร โดยเสนอเป็นแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตรดังนี้ (สังัด อุทรานัน 2530 : 83-84)

ฮิลดา ทาบา (Hilda Taba 1962 : 424 - 425) ได้แบ่งองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ประการคือ

1. ความมุ่งหมาย (Objective)
2. เนื้อหา (Content)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
4. การประเมินผล (Evaluation)

สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2523 : 2-4) ได้กล่าวว่าโครงสร้างของหลักสูตรควรประกอบด้วย 4 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายเป็นสิ่งที่กำหนดไว้เพื่อดำเนินการไปสู่เป้าหมายซึ่งมี 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป (General Objectives) เป็นจุดมุ่งหมายในลักษณะกว้าง ๆ ที่รวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการเข้าไว้ด้วยกัน จุดมุ่งหมายนี้จะบรรลุได้ต้องอาศัยการ

บูรณาการกัน ในหลาย ๆ องค์ประกอบ จุดมุ่งหมายทั่วไปในที่นี้ ได้แก่ จุดมุ่งหมายที่เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาของชาติ

1.2 จุดมุ่งหมายเฉพาะวิชา เป็นจุดมุ่งหมายที่มีลักษณะกว้างเช่นกัน แต่อยู่ในวงจำกัดของแต่ละรายวิชา จุดมุ่งหมายจะบรรลุได้ต้องอาศัยการบูรณาการกัน ในหลาย ๆ องค์ประกอบที่เกิดขึ้นจากการจัดกระทำในเฉพาะวิชา ได้แก่ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในแต่ละวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

1.3 จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน เป็นจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้อย่างเฉพาะเจาะจง โดยระบุลงไปว่าในการเรียนการสอนเฉพาะครั้งหรือช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนั้นต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมอะไรบ้าง ส่วนมากจะกำหนดให้อยู่ในรูปจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

2. เนื้อหาของหลักสูตร เนื้อหาเป็นเสมือนสื่อหรือพาหนะที่จะนำบุคคลให้สามารถไปสู่เป้าหมายหรือเป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยปกติการกำหนดเนื้อหา มีอยู่ 2 รูปแบบดังนี้

2.1 กำหนดในรูปของรายวิชา โดยระบุลงไปเลยว่ารายวิชาอะไรมีเนื้อหาอะไรบ้าง และเป็นเนื้อหาเฉพาะวิชานั้นล้วน ๆ

2.2 กำหนดในรูปของกลุ่มวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์ โดยไม่ระบุลงไปอย่างชัดเจนว่าเป็นวิชาอะไร แต่กำหนดลงไปว่ามีเรื่องอะไรบ้างที่ต้องเรียน ซึ่งเรื่องนั้น ๆ ต้องใช้เนื้อหาหรือความรู้ในหลาย ๆ วิชาประกอบกัน

3. การเรียนการสอน เป็นเทคนิควิธีในการสื่อหรือพาหนะ (เนื้อหา) เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งเทคนิควิธีนี้จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ซึ่งมีข้อควรคำนึงเป็นหลักการที่สำคัญหลายประการ เช่น

3.1 เทคนิคในการเรียนการสอนควรเป็นเทคนิควิธีที่สนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างแท้จริง ซึ่งเริ่มต้นด้วยการรู้จักพื้นฐานที่แท้จริงในแต่ละวิชานั้น ๆ จากนั้นจึงใช้เทคนิคในการสอนที่เป็นการเสริมหรือเพิ่มเติมต่อจากพื้นฐานเดิมให้เหมาะสมเฉพาะคนนั้น ๆ เช่น รายบุคคลไป วิธีสอนที่กระทำเป็นรายกลุ่ม เช่น บรรยาย ฯลฯ ไม่ได้คำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 เทคนิคในการสอน ควรเป็นเทคนิคที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียน ความสำเร็จของการสอนอยู่ที่พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไป

3.3 เทคนิคในการสอน ควรเป็นเทคนิคที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบได้ด้วยตนเอง ครูเป็นแต่เพียงผู้แนะ

4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนทั้งก่อนเรียน ขณะเรียน และหลังจากสิ้นสุดการเรียนการสอนแล้ว ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นการประเมินผลที่มาจากรากฐานของปรัชญาทางการวัดผลที่ว่า สอบเพื่อค้นและพัฒนาสมรรถภาพมนุษย์ การประเมินผลกระทำใน 2 ลักษณะที่สำคัญ คือ

4.1 ประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนมีการประเมินก่อนเรียนและระหว่างเรียน

4.2 ประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน เพื่อพิจารณาว่าผู้ใดควรจะไม่ผ่านหรือผ่านในระดับใดในแต่ละรายวิชา

ปัทม เมธาคุณวุฒิ (2532 : 1-9) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของการศึกษา วิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งหมายถึง การพิจารณาคัดเลือก จัดรวบรวมและเรียบเรียงเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ ตลอดจนการประเมินผล

องค์ประกอบของหลักสูตรมีบทบาทในการกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาในหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรในระดับอุดมศึกษามี 4 ส่วนคือ

1. การศึกษาทั่วไป (General Education)
2. การศึกษาวิชาเฉพาะ (Specialized Education)
3. วิชาเลือกตามที่สนใจ (Exploratory Education)
4. วิชาที่ช่วยเสริมประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ให้แก่ผู้เรียน (Enrichment Education)

สำหรับการจัดสัดส่วนของหลักสูตรนั้น จากที่การเรียนสอนในระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้ที่มีความสามารถทางวิชาชีพมากขึ้น และในขณะเดียวกันก็เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาการศึกษาทั่วไปด้วย

และ Bergquist (อ้างใน ปัทม เมธาคุณวุฒิ 2531 : 7) ได้แบ่งรูปแบบของหลักสูตรอุดมศึกษาไว้ 8 รูปแบบดังนี้

1. หลักสูตรเน้นการถ่ายทอดเจตนาธรรม (Heritage Based) เป็นหลักสูตรที่เน้นให้นักศึกษาเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของตนเองพร้อมทั้งให้ความรู้และทักษะที่จะอยู่เผชิญกับปัญหาในโลกปัจจุบันและอนาคต
2. หลักสูตรเน้นประเด็นปัญหา (Thematic Based) ในสังคมปัจจุบันที่มีปัญหาหลายประการ ซึ่งจะต้องใช้ศาสตร์หลาย ๆ ด้านช่วงแก้ปัญหา หลักสูตรนี้จะช่วยให้นักศึกษาศึกษาแหล่งข้อมูลที่จำเป็นต่อใช้ในการแก้ปัญหา
3. หลักสูตรเน้นสมรรถภาพ (Competency Based) สมรรถภาพหลายประการได้กำหนดไว้ให้นักศึกษาทราบ และนักศึกษาจะต้องพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าตนเองมีสมรรถภาพเหล่านี้แล้ว นักศึกษาจึงจะผ่านหลักสูตรนี้ได้
4. หลักสูตรเน้นวิชาชีพ (Career Based) หลักสูตรรูปแบบนี้กำหนดขึ้นเพื่อเตรียมนักศึกษาไปสู่วิชาชีพนั้น ๆ โดยเฉพาะ
5. หลักสูตรเน้นประสบการณ์ (Experienced Based) ในหลักสูตรเน้นประสบการณ์การเรียนการสอนภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ได้กำหนดไว้ชัดเจนและจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กับทฤษฎีที่สอนภายในชั้นเรียน
6. หลักสูตรเน้นนักศึกษา (Student Based) หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้นักศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ ตลอดจนการตั้งเกณฑ์และแนวทางในการประเมินผลตัวเอง โดยทั่วไปจะใช้เป็นสัญญาการเรียน (Learning Contract) ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน
7. หลักสูตรเน้นค่านิยม (Value Based) ในหลักสูตรนี้เน้นให้นักศึกษารับทราบแหล่งข้อมูลและประสบการณ์ที่เขาจะศึกษาหรือขยายขอบเขตของค่านิยมที่เขามีอยู่ หรือรวมทั้งการรับค่านิยมใหม่ ซึ่งค่านิยมเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับสังคม การเมือง ศาสนา ชีวิตและแผนการทำงานของนักศึกษาในอนาคต
8. หลักสูตรเน้นอนาคต (Future Based) สภาพการณ์ต่าง ๆ ถูกกำหนดขึ้นโดยมีข้อตกลงว่าเพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาหาความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติที่เหมาะสมในการสร้างอนาคตที่ปรารถนาหรืออนาคตที่น่าจะเป็นไปได้ในสังคม

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตร 4 องค์ประกอบสำคัญคือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล จะช่วยให้การจัดการศึกษาสามารถดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้ หลักสูตรจึงนับว่าเป็นหัวใจของการศึกษาอย่างแท้จริง การที่เราจะทราบว่าการจัดการศึกษาที่สร้างขึ้นและนำไปใช้นั้นมีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันเพียงใด บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้หรือไม่ ตอบสนองความต้องการ ความสนใจ และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีลักษณะดังที่ได้กล่าวข้างต้นได้แค่ไหน มีข้อดีหรือข้อบกพร่องอย่างไรนั้น จะต้องอาศัยการประเมินหลักสูตรโดยการติดตามผล เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ทันสมัย และเหมาะสมกับตัวผู้เรียน และสอดคล้องกับสังคม

การติดตามผล

ความหมายของการติดตามผล

การติดตามผลเป็นกระบวนการหนึ่งของการแนะแนว (Shertzer & Stone 1981 : 378, Good 1973 : 531) หมายถึง การศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะเวลาหนึ่งหลังจากให้คำปรึกษาและแนะนำ หรือเป็นกระบวนการหาข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว เพื่อประโยชน์ในการแนะแนวและให้บริการแก่ผู้สำเร็จการศึกษา (Lee : 1970) ซึ่ง เฮย์ และฮอปสัน (Hayes & Hopson 1977 : 122-123) ได้กล่าวว่า การติดตามผล เป็นกระบวนการที่จะทำให้ทราบว่าแผนการประกอบอาชีพของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วประสบความสำเร็จเพียงใด และในเวลาเดียวกันก็สามารถประเมินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ใช้ด้วย

ความจำเป็นของการติดตามผล

ความจำเป็นของการติดตามผล เพื่อหาข้อมูลว่านักศึกษาเก่ามีความสามารถในการประกอบอาชีพเพียงไร เพื่อรับทราบความคิดเห็นด้านการจัดการเรียนการสอนและการให้บริการต่าง ๆ และเพื่อรับแนวคิดในการปรับปรุงการบริการต่าง ๆ ในสถานศึกษา นอกจากนี้เพื่อเตือนให้นักศึกษาปัจจุบันได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะมีมาในภายหน้า (Shertzer & Stone 1981 : 391) ดังนั้นผู้รับผิดชอบบริหารงานวิชาการของสถาบันการศึกษาควรตรวจสอบหลักสูตร โดยวางโครงการสำรวจและติดตามนิสิตที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว เป็นระยะรับฟังความต้องการ

ของสังคม ปรับหลักสูตรให้ทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเสมอ (ประชุมสุข อาชาอรัง 2522 : 40)

ประโยชน์ของการติดตามผล

ข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลอาจนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ ปรับปรุงหลักสูตรโดยอาจเป็นการเพิ่มรายวิชาหรือขยายหลักสูตร หรือปรับปรุงเป้าประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งเป็นผลทำให้ต้องมีการปรับหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของหลักสูตรที่ได้ปรับปรุง เป็นการเร่งเร้าให้มีการปรับปรุงการสอนที่ดีขึ้น อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงปรัชญาการจัดการศึกษาเพื่อเน้นความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนให้มากขึ้น เพราะข้อมูลการติดตามผลจะช่วยให้มีการตัดสินใจว่าควรจัดการศึกษาอย่างไรให้เหมาะสมที่สุดสำหรับสถานการณ์แต่ละช่วง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถาบันการศึกษา กับสังคม เมื่อทราบว่าสังคมต้องการสิ่งใด สถาบันศึกษาก็อาจจัดกิจกรรมสนองต่อสังคม และเป็นประโยชน์ในการแนะแนว (Hatch & Stefflre 1965 : 336, Lee 1973: 28, Lenning 1980 : 9-11)

ระยะเวลาที่เหมาะสมในการติดตามผล

ผู้วิจัยและนักการศึกษาส่วนใหญ่แนะนำว่า การติดตามข้อมูลจากผู้สำเร็จการศึกษานั้น ควรทำเป็นระยะและสม่ำเสมอ (สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม 2520 : 58, อรุณี สุวรรณสุขโรจน์ 2525 : 48, Donaldson 2983 : 3215-A) และบางส่วนแนะนำว่าควรจัดทำทุกระยะ 3 ปี และ 5 ปี (ประพัฒน์ จำปาไทย 2525 : 177, ประสพสันต์ อักษรมัต 2524 : จ)

หลักและ การดำเนินงานการติดตามผล

ในการดำเนินการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษานี้ เบอร์ดี้ และคณะ (Berdie and Others 1963 : 151 - 156) ได้เสนอแนะแนวทางในการดำเนินการติดตามผลไว้ว่า

1. ประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างคณะผู้บริหารการศึกษาถึงความต้องการในการติดตามผล และเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา
2. ตั้งวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่สถานศึกษาจะได้รับ
3. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการศึกษาติดตามผล

4. นำวัตถุประสงค์และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ไปทบทวนร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อฟังข้อเสนอแนะและขอความช่วยเหลือ

5. วิธีการและขบวนการต่าง ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์ผล - จะต้องมีความเชื่อถือได้ ดังนั้น จึงควรอาศัยผู้ชำนาญพิเศษซึ่งได้แก่ นักสถิติ นักวิจัย เพื่อช่วยในการวางแผนและเขียนแบบสอบถาม

6. มีการวางแผนและเตรียมงานอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

7. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง อาจเลือกตามวิธีที่สำเร็จ จากชั้นเรียน หรือจากกลุ่มเฉพาะก็ได้ตามความเหมาะสม

8. ต้องตัดสินใจล่วงหน้าว่าอย่างน้อยควรจะได้แบบสอบถามคืนมาเท่าใด เพราะการได้รับคืนมาทั้งหมดย่อมเป็นไปได้ แต่ถ้าได้รับคืนมาน้อยเกินไปก็จะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ในการสรุปผล

9. นำผลที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์

โทมัส ดีม (Thomas Deam 1970 : 674) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อวิธีการเหล่านั้น ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่จะนำไปใช้ในการดำเนินการติดตามผลมีดังนี้

1. วัตถุประสงค์เบื้องต้นในการติดตามผล ควรจะประเมินและปรับปรุงเกี่ยวกับการดำเนินการของสถาบันว่า บรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือไม่ และเรื่องเนื้อหาหลักสูตร บริการแนะแนวและการสอน

2. ควรมีหน่วยงานเฉพาะเพื่อการศึกษาติดตามผล ซึ่งจะมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง

3. การดำเนินงานของหน่วยงานจะต้องอยู่ภายใต้การสั่งการของคณะกรรมการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วยคณาจารย์ ผู้บริหาร นักศึกษาปัจจุบัน และกรรมการที่อยู่นอวงการศึกษา

4. ข้อสรุปที่ได้จากการติดตามผลนี้ควรจัดพิมพ์เผยแพร่ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาได้รับทราบด้วย

5. ข้อเท็จจริงที่ควรรวบรวมได้จากนักศึกษาเก่า ได้แก่ งานที่นักศึกษาเก่าทำอยู่ หรืองานที่ทำหลังจากออกจากสถาบันการศึกษาแล้ว ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเพิ่มสถาบันการศึกษาแก่นักศึกษาปัจจุบันและอนาคต ความพึงพอใจในการประกอบอาชีพของนักศึกษาและความประทับใจใน

ที่ได้รับจากสถาบันการศึกษา

6. วิธีการที่ใช้ในการติดตามผล ควรจะประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมกัน เช่น รายงานจากนายจ้าง การสัมภาษณ์ รายงานจากสถาบันการศึกษา การติดต่อทางโทรศัพท์ และการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์

7. เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ รายงานจากนายจ้าง และจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ การวิเคราะห์บันทึกต่าง ๆ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบแสดงความคิดเห็น

8. แหล่งต่าง ๆ ที่การติดต่ออย่างสม่ำเสมอเพื่อช่วยในการติดตามผล ได้แก่ นักศึกษาเก่า ผู้บังคับบัญชาหรืออาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษา อาจารย์ อาจารย์แนะแนว ผู้บริหารของสถาบันการศึกษาชั้นสูงรวมทั้งนายทะเบียน

9. ควรจะมีการคำนวณค่าใช้จ่ายและจัดตั้งงบประมาณเฉพาะไว้ในงบประมาณประจำปี ของสถาบันศึกษานั้น ๆ

10. สถาบันการศึกษาควรพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีการ เมื่อปรากฏผลว่าการดำเนินงานมีสิ่งบกพร่อง

11. สิ่งที่สถาบันควรจัดทำคือ การเตรียมนักศึกษารุ่นใหม่เพื่อการติดตามผลในอนาคต จัดทำทำเนียบนักศึกษาเก่าให้ทันสมัยอยู่เสมอ จัดวางแผนร่วมเพื่อการศึกษาติดตามผลของสถาบัน การศึกษาและวางแผนอย่างละเอียดในการติดตามผลแต่ละครั้ง

โดยสรุปแล้ว วิธีการติดตามผลมีการดำเนินการขั้นแรกคือ การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อวางแผนในการปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอน ได้แก่ การตั้งวัตถุประสงค์ของการติดตามผล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล งบประมาณที่ใช้ การวิเคราะห์และสรุปผลอย่างมีหลักเกณฑ์ การนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง และการเผยแพร่ผลที่ได้รับไปสู่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

ในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีดำเนินการติดตามผลนั้น นอร์ริสและคณะ (Norris and Others 1960 : 308 - 310) ได้ให้แนวทางในการเลือกกลุ่มตัวอย่างไว้ดังนี้

1. สถานที่ทางภูมิศาสตร์ที่จะใช้ครอบคลุมพื้นที่เพียงใด และจะติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันใดบ้าง

2. ผู้ที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างจะเป็นประเภทใด เช่น เลือกเฉพาะผู้สำเร็จการศึกษา หรือเฉพาะผู้ที่ออกจากสถานศึกษากลางคัน
3. ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างควรจะเว้นระยะห่างจากเวลาที่สำเร็จการศึกษาไปมานานเท่าใด
4. การสุ่มตัวอย่างควรครอบคลุมระดับชั้นใดบ้าง ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการติดตามผลเป็นหลัก
5. จำนวนนักศึกษาที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจะมีจำนวนเท่าใด จะใช้ประชากรทั้งหมด หรือจะใช้วิธีสุ่มตัวอย่างออกมา

และวิธีการดำเนินการวิจัยการติดตามผลของ ทิพวรรณ ยิ้มสวัสดิ์ เรื่อง การศึกษาติดตามผลมหานักศึกษาด้านจิตวิทยา (2522) และลดานพร รวีรัฐ เรื่อง การติดตามผลการปฏิบัติงานของมหานักศึกษาเป็นตัวอย่างประชากร งานวิจัยของจันทนา แฮสุวรรณ เรื่องการติดตามผลมหานักศึกษาด้านวิชาพลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2522) เลือกใช้มหานักศึกษาเป็นตัวอย่างประชากร

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือนั้น คลิฟฟอร์ด พี โฟรลิช (Clifford P. Froehlich อ้างถึงใน บริการแนะแนวในโรงเรียน 2508 : 309) ได้ให้เกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถามไว้ดังนี้

1. แบบสอบถามจะต้องไม่ใช้เวลาในการตอบมากเกินไป
2. ควรมีการคำนึงถึงการปรับตัวหลังจากการเป็นนักเรียนหรือนักศึกษาแล้วด้วย
3. ข้อมูลที่ได้มา สถานศึกษานั้น ๆ ควรเป็นผู้ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมานี้จึงสรุปได้ว่า การติดตามผลเป็นกระบวนการหนึ่งของการแนะแนว มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คำปรึกษาและแนะนำผู้เรียน และเป็น การเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว เพื่อทราบความสามารถและปัญหาในการประกอบอาชีพของบุคคลเหล่านั้น และเพื่อทราบความคิดเห็นด้านการจัดการเรียนการสอน หรือการให้บริการอื่น ๆ ซึ่งอาจนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนและ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษา กับผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว

จะเห็นได้ว่า การติดตามผล (Follow-up Study) ไม่เพียงแต่เป็นการประเมินผลโปรแกรมการเรียนการสอนและผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สำเร็จการศึกษาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของงาน เพื่อให้การทำงานดีขึ้นและมั่นคงขึ้น และช่วยประเมินผลงานที่ผ่านมาแล้วด้วยดี ดังนั้นการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจะเป็นการประเมินผลหลักสูตรเพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมและทันสมัยต่อไป

ศาสตร์สาขาวิชาอุดมศึกษาที่เปิดสอนในประเทศไทย

ศาสตร์สาขาวิชาอุดมศึกษาเริ่มเปิดสอนระดับมหาบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษา 2 แห่งคือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร เป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2504 ต่อมาในปี 2520 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัยให้เปิดหลักสูตรสาขาวิชาอุดมศึกษาระดับมหาบัณฑิตขึ้น และในปี พ.ศ. 2530 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้เปิดสอนระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษาขึ้นเป็นแห่งแรก และในปีการศึกษาต่อมา ปี พ.ศ. 2532 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร จึงได้เปิดสอนระดับดุษฎีบัณฑิตด้วย

หลักสูตรการอุดมศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ ภาควิชาอุดมศึกษา ได้เปิดรับนิสิตระดับมหาบัณฑิตสาขาวิชาอุดมศึกษารุ่นแรก เมื่อปีการศึกษา 2521 และเปิดรับนิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาอุดมศึกษารุ่นแรก เมื่อปีการศึกษา 2531 โดยมีประวัติการก่อตั้งดังนี้

ภาควิชาอุดมศึกษาได้เปิดเป็นแผนกวิชาในคณะครุศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2520 โดยได้มีการเผยแพร่ความรู้และทฤษฎีของการอุดมศึกษาให้ผู้เรียนในหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา และการให้บริการทางวิชาการ ในด้านการบริหารอุดมศึกษา การบริหารวิชาการ ครุศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา นิสิตนักศึกษาและงานบุคลากรนิสิตนักศึกษา

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการก่อตั้งภาควิชาอุดมศึกษา มีดังนี้คือ

1. ศาสตราจารย์ท่านผู้หญิงนันทวัน นพวงศ์ ๕ อรุณยา คณะศึกษาศาสตร์

(2500 - 2514)

2. ศาสตราจารย์ ดร.ประชุมสุข อาชาวำรุง คณะศึกษาศาสตร์
(2514-2518)
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญโญ สาร คณะศึกษาศาสตร์
(2518 - 2519)
4. ศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล คณะศึกษาศาสตร์
(2519 - 2523)
5. ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ประธานร่างหลักสูตร
(2518)
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ประธานกรรมการ
ก่อตั้งภาควิชา (2519)
7. อาจารย์จากภาควิชาต่าง ๆ เช่น ภาควิชาสารัตถศึกษา ภาควิชาจิตวิทยา ภาควิชาวิจัยการศึกษา และภาควิชาโสตทัศนศึกษา
8. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก เช่น กรมฝึกหัดครู และสำนักงานประมาธ ศาสตราจารย์อุคมศึกษาได้ก่อกำเนิดในคณะครุศาสตร์ โดยศาสตราจารย์ขุนทพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา คณะศึกษาศาสตร์ได้สนับสนุนให้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ได้ศึกษาดูงาน และฝึกประสบการณ์ด้านอุดมศึกษาจากต่างประเทศและได้นำเสนอเป็นประมวลรายวิชาทางสาขา อุดมศึกษาไว้หลายวิชาดังนี้ เช่น วิชาการอุดมศึกษาในประเทศไทย การบริหารอุดมศึกษา การฝึกหัดครู บุคลากรในอุดมศึกษา เป็นต้น ซึ่งได้เปิดเป็นวิชาเลือกในภาควิชาบริหารการศึกษา สำหรับนิสิตปริญญาโทบัณฑิต

ต่อมาปี พ.ศ. 2518 ศาสตราจารย์ ดร.ประชุมสุข อาชาวำรุง ซึ่งเป็นคณะศึกษาศาสตร์ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน เป็นประธานกรรมการร่างหลักสูตรสาขาการอุดมศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทองอินทร์ วงศ์โสธร เป็นเลขาธิการ กรรมการประกอบด้วย อาจารย์จากภาควิชาต่าง ๆ เช่น ภาควิชาสารัตถศึกษา ภาควิชาจิตวิทยา ภาควิชาวิจัยการศึกษา และภาควิชาโสตทัศนศึกษาและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก เช่น กรมการฝึกหัดครู และสำนักงานประมาธ คณะกรรมการได้ใช้เวลาร่างหลักสูตรอยู่ 1 ปี และเมื่อหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญโญ สาร ซึ่งเป็นคณะ

ครุศาสตร์ในปี พ.ศ. 2519 จึงได้แต่งตั้งให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทนหัสติน ๕ อยุธยา เป็นประธานกรรมการก่อตั้งภาควิชาอุดมศึกษา ได้ใช้เวลาอีกหนึ่งปีเพื่อจะดำเนินการเรื่องการขออนุมัติจัดตั้งภาควิชาอุดมศึกษาและปรับปรุงหลักสูตร ได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัย ให้เป็นภาควิชาหนึ่งในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2520 และได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัย ให้เปิดหลักสูตรสาขาวิชาอุดมศึกษา ระดับปริญญาโทบัณฑิตได้ เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2520 และได้เปิดรับนิสิตรุ่นแรกในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2521 นับตั้งแต่ได้เปิดสอนนิสิตปริญญาโทบัณฑิตรุ่นแรก จนถึงปัจจุบันใน พ.ศ. 2532 ได้มีนิสิตระดับปริญญาโทบัณฑิต เป็นรุ่นที่ 13

คณาจารย์ในภาควิชาเมื่อได้รับการอนุมัติให้เป็นภาควิชาเมื่อปี พ.ศ. 2520 มี 5 คน คือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทนหัสติน ๕ อยุธยา	เป็นหัวหน้าภาควิชา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทองอินทร์ วงศ์โสธร	อาจารย์ประจำ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สีนลารัตน์	อาจารย์ประจำ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมิตร คุณานุกร	อาจารย์ประจำ
5. อาจารย์ สุชาติ ตันธนะเดชา	เลขานุการภาควิชา

ในระยะแรกเริ่มของการดำเนินงาน ดร.จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช ได้มีส่วนร่วมในการจัดดำเนินงานของภาควิชาด้วย แต่ต่อมามีภายหลังได้ไปสังกัดภาควิชามัธยมศึกษา

ปัจจุบันภาควิชาอุดมศึกษามีอาจารย์ประจำ 9 คน ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดารัตน์ บุญนุช
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา เมธาคณวุฒิกุล
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ คุปรัตน์
4. รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี อาชวอำรุง
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สีนลารัตน์
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ บวรศิริ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทนหัสติน ๕ อยุธยา
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา ไชวีไลกุล

9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุชาติ ตันธนะเดชา

ปัจจุบันภาควิชาอุดมศึกษาเปิดสอนหลักสูตรสาขาวิชาอุดมศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก

หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอุดมศึกษาเป็นหลักสูตรในภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชื่อหลักสูตร คือ หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาอุดมศึกษา) ชื่อภาษาอังกฤษ Master's Degree Program in Education (Higher Education) และชื่อปริญญาคือ ครุศาสตรมหาบัณฑิต ชื่อย่อ ค.ม. ชื่อภาษาอังกฤษ Master of Education (M.Ed.) รายละเอียดของหลักสูตรเป็นดังนี้

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1. ผลิตบัณฑิตที่มีคุณธรรมและความรู้ในการอุดมศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการกิจของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งครอบคลุมการปรับปรุงการสอน การจัดและการปรับปรุงหลักสูตร การบริหารสถาบันอุดมศึกษา และการจัดงานบุคลากรนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งของรัฐบาลและเอกชน รวมทั้งสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ส่งเสริมการวิจัยทางอุดมศึกษาให้กว้างขวางโดยมุ่งบุกเบิก แสวงหา ทะนุบำรุง และถ่ายทอดความรู้ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพทางการสอน สนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาการใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการอุดมศึกษาของชาติ
3. การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่ผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษา
4. เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการระหว่างผู้สนใจในการอุดมศึกษา

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาอุดมศึกษามีลักษณะคาบเกี่ยวหลายสาขาวิชา

กำหนดระยะเวลาเรียนประมาณ 2 ปี จำนวน 48 หน่วยกิต แบ่งเป็นหน่วยกิตวิชาเรียนและฝึกปฏิบัติงาน 36 หน่วยกิต วิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต โดยครอบคลุมความรู้พื้นฐานทั่วไปทางการอุดมศึกษา งานบุคลากร นิสิตนักศึกษา หลักสูตรและการสอนระดับอุดมศึกษา การบริหารอุดมศึกษา การฝึกหัดครู

คุณสมบัติของผู้สมัครเข้าศึกษา

ผู้ที่สมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา จะต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง และต้องมีประสบการณ์การทำงานในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 1 ปี คุณสมบัติอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างของหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 48 หน่วยกิต (สำหรับผู้จบปริญญาตรีทางการศึกษา) หรือ 52 หน่วยกิต (สำหรับผู้มิได้จบปริญญาตรีทางการศึกษา) โดยมีรายละเอียดดังนี้

จำนวนหน่วยกิตวิชาเรียน 30 หน่วยกิต แบ่งเป็น

- หมวดวิชาเฉพาะ (21-27 หน่วยกิต)

วิชาบังคับ 13-15 หน่วยกิต

วิชาเลือก 6-14 หน่วยกิต

- หมวดวิชาสัมพันธ์ (9-15 หน่วยกิต)

วิชาบังคับ 7 หน่วยกิต

วิชาเลือก 2-8 หน่วยกิต

จำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต

หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา เป็นหลักสูตรในภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชื่อหลักสูตร คือ หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อุดมศึกษา) ชื่อภาษาอังกฤษ Doctoral Degree Program in Education (Higher Education) และชื่อปริญญา คือ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ชื่อย่อ ค.ด. ชื่อภาษาอังกฤษ Doctor of Philosophy มีรายละเอียดของหลักสูตรดังนี้

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา จัดขึ้นเพื่อผลิตดุษฎีบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถ เพื่อผลิตผู้ที่มีความรู้ทางการอุดมศึกษา ทั้งทางด้านทฤษฎีและหลักการขั้นสูง สามารถเชื่อมโยงความรู้ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้ โดยนอกจากจะมีความรู้

ทางด้านการอุดมศึกษาอย่างกว้างขวางแล้ว ยังมีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะทาง อันได้แก่ บริหารสถาบัน การบริหารวิชาการ และบุคลากรนิสิตนักศึกษา ตลอดจนสามารถทำการวิจัยด้านการอุดมศึกษา เพื่อนำผลงานไปบุกเบิกเป็นความรู้ใหม่และนำไปใช้แก้ปัญหาในทางปฏิบัติได้

2. ด้านคุณธรรม เพื่อผลิตผู้ที่มีจรรยาบรรณในสาขาวิชาชีพ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางวิชาการ มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และมีคุณธรรมในการเป็นผู้นำ

คุณลักษณะที่มีความรู้และคุณธรรมดังกล่าว จะสามารถปฏิบัติภารกิจในฐานะใดฐานะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐ และเอกชน ในระดับสูง และระดับที่จะทำงานทั้งทางด้านบริการทั่วไป บริหารวิชาการ และกิจการนิสิตนักศึกษา

2. นักวิชาการที่จะมีส่วนสำคัญในการวางแผนสถาบันด้านการเงิน งบประมาณ การปรับปรุง สร้างสรรค์ และพัฒนาสถาบันในด้านต่าง ๆ

3. นักวิจัยและผู้สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ทางการอุดมศึกษา

4. อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาวิชาอุดมศึกษา

โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา เป็นหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทบัณฑิตถึงระดับคุณวุฒิปริญญาตรี กำหนดจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรรวม 96 หน่วยกิต คิดเป็นหน่วยกิตรายวิชาเรียนในระดับบัณฑิตศึกษา 66 หน่วยกิตและหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรี 30 หน่วยกิต สำหรับนิสิตที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาโทมาแล้ว และเข้าเรียนตามหลักสูตรนี้อาจจะได้รับการนิยามยกเว้นรายวิชาต่าง ๆ ที่เคยเรียนมาแล้วในระดับบัณฑิตศึกษาได้ไม่เกิน 30 หน่วยกิต แต่ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะครุศาสตร์

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	96 หน่วยกิต
1. จำนวนหน่วยกิตวิชาเรียน	66 หน่วยกิต
1.1 หมวดวิชาเอก	12 หน่วยกิต
วิชาบังคับ	15 หน่วยกิต
วิชาเลือก	27 หน่วยกิต

1.2 หมวดวิชาสัมพันธ์	24 หน่วยกิต
วิชาบังคับ	14 หน่วยกิต
วิชาเลือก	10 หน่วยกิต
2. จำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์	30 หน่วยกิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ทิพวรรณ ยิ้มสวัสดิ์ (2522) ได้ทำการติดตามผลมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา พบว่า มหาบัณฑิต ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาโดยปฏิบัติงานมากกว่า 2 ประเภท ขึ้นไปในเวลาเดียวกัน ลักษณะของงานที่ปฏิบัติมากที่สุด คือ งานสอนและงานให้บริการควบคู่กันไป มหาบัณฑิต จิตวิทยาได้ปฏิบัติงานตรงตามสาขาวิชา คิดเป็นร้อยละ 70.50 มีความก้าวหน้าในด้านอาชีพ โดยมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปฏิบัติงานในตำแหน่งระดับบริหาร ร้อยละ 43.33 ตำแหน่งระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 36.67 และมหาบัณฑิตที่สำเร็จจากจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ปฏิบัติงานในตำแหน่งระดับบริหาร ร้อยละ 22.58 ระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 77.42 นอกจากนี้ มหาบัณฑิตมีความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ โดยได้ผลิตผลงานด้านการเขียนบทความมากที่สุด รองลงมาคือ การผลิตเอกสารและงานวิจัย ปัญหาในการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและผู้ร่วมงาน ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาส่วนตัว ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน

จันทนา แอสวรรณ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่องการติดตามผลมหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา พบว่า มหาบัณฑิตส่วนใหญ่สำเร็จปริญญาบัณฑิต สาขาพลศึกษา จากจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ทำงานในสังกัดของรัฐบาลและทำหน้าที่ในตำแหน่งอาจารย์มากที่สุด ร้อยละ 2.45 ทำหน้าที่บริหารด้านพลศึกษา เหตุจูงใจที่ทำให้มหาบัณฑิตไปทำการศึกษาต่อที่บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มากที่สุดคือ ต้องการหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน การนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการทำงานด้านต่าง ๆ นั้น พบว่า ด้านบริหารและด้านนิเทศก์ใช้ในระดับปานกลาง ด้านการสอนและการวัดผลใช้ในระดับมาก ด้านสถานที่และอุปกรณ์ได้

ใช้ในระดับปานกลาง ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ใช้มากเป็นบางอย่าง ด้านการหาความรู้เพิ่มเติม ด้านการบริการและด้านมนุษยสัมพันธ์ ส่วนใหญ่ได้ใช้ในระดับมาก ผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยมีหลายประเภท มีมากที่สุดคือ การจัดหรือร่วมจัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ นอกจากนั้น มีผลงานอื่น เช่น การเขียนตำรา การวิจัย การเขียนบทความและการปรับปรุงหลักสูตร มหาวิทยาลัยเป็นสมาชิกวิชาชีพมากกว่าสมาคมอื่น ๆ และมีส่วนร่วมในการสัมมนาวิชาการของสมาคมมากกว่ากิจกรรมอื่น มหาวิทยาลัยมีโครงการพัฒนาวิชาชีพหลายด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ซึ่งรวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรด้วย การเผยแพร่วิชาการและการบริการการปรับปรุงบุคลากรทางด้านพลศึกษา และโครงการอื่น ๆ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและการจัดประสบการณ์ให้นักนิสิตบัณฑิตนั้น เห็นว่า หลักสูตรควรมีการปรับปรุงเนื้อหาวิชา การเรียนการสอนมีการปรับปรุงทั้งผู้เรียนผู้สอน และวิธีการสอน การจัดประสบการณ์ควรมีให้นักนิสิตได้มีประสบการณ์ตรงมากที่สุด

กานดา ลือสุทธิวิบูลย์ (2523) ได้ติดตามผลการปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยทางการวิจัย การศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหาวิทยาลัยทางการศึกษาศึกษา ในทัศนะของตนเองระหว่างมหาวิทยาลัยที่ได้เกียรตินิยมเมื่อสำเร็จปริญญาตรีกับมหาวิทยาลัยที่ไม่ได้เกียรตินิยม แตกต่างกัน ยกเว้นด้านบุคลิกภาพของนักวิจัย ซึ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ได้เกียรตินิยมเมื่อสำเร็จปริญญาตรี เห็นว่าผลการปฏิบัติงานของตนอยู่ในเกณฑ์สูงมากกว่าความเห็นของกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ไม่ได้เกียรตินิยม

ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหาวิทยาลัยทางการศึกษาศึกษา ในทัศนะของตนเอง ระหว่างกลุ่มมหาวิทยาลัยที่มีผลการเรียนดีเมื่อสำเร็จปริญญาตรีศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยกับกลุ่มมหาวิทยาลัยที่มีผลการเรียนใช้ได้แตกต่างกัน

ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหาวิทยาลัยทางการศึกษาศึกษา ในทัศนะของผู้บังคับบัญชาที่มีวุฒิทางวิจัยการศึกษา กับผู้บังคับบัญชาที่ไม่มีวุฒิทางวิจัยการศึกษาแตกต่างกันและอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าในทัศนะของมหาวิทยาลัย

ผลการปฏิบัติงานทุกด้านของมหาวิทยาลัยทางการศึกษาศึกษา ในสาขาวิชาที่ต่างกัน ในทัศนะของตนเอง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านบุคลิกภาพของนักวิจัย ซึ่งมหาวิทยาลัยสาขาวิจัยการศึกษา เห็นว่าผลการปฏิบัติงานของตนอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่า ความคิดเห็นของมหาวิทยาลัยสาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา

ลดานร รวีรัฐ (2524) ได้ทำการติดตามผลมหานับคิดทางครุศาสตร์ ที่สำเร็จการศึกษา 2518-2520 พบว่า มหานับคิดส่วนใหญ่ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียนเมื่อจบการศึกษาแล้ว ไม่มีเปลี่ยนงานยังคงทำงานที่เดิมแต่มีตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น ส่วนใหญ่พอใจในตำแหน่งหน้าที่ที่ปฏิบัติ สามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาระดับปริญญาามหานับคิดไปใช้ได้มาก ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของมหานับคิด ที่เป็นปัญหามากคือ การมีงานที่รับผิดชอบมากเกินไปไม่พอใจระบบการบริหาร ขาดความเสมอภาคในหน่วยงาน ขาดงบประมาณ มหานับคิดมีความเห็นว่าควรปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตรมหานับคิด และส่วนใหญ่ประเมินผลตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับดีมาก ยกเว้นด้านความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งก็สอดคล้องกับความเห็นของผู้บังคับบัญชาของมหานับคิด

สมบูรณ์ แวนิมพลี (2525) ได้ติดตามผลการศึกษา ครุศาสตรมหานับคิด สาขาวิชาประถมศึกษา พบว่า

ครุศาสตรมหานับคิดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ปฏิบัติงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ครุศาสตรมหานับคิดส่วนใหญ่ปฏิบัติงานการสอนและงานนิเทศการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและการฝึกหัดครู รองลงมา ได้แก่ ระดับประถมศึกษา

ครุศาสตรมหานับคิดมีความต้องการศึกษาต่อ เพื่อการเพิ่มพูนทางวิชาการและส่วนใหญ่ปรากฏผลงานทางวิชาการหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ปัจจุบันประกอบอาชีพแล้วทั้งหมดและมีความเห็นว่า การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ค.ม. (ประถมศึกษา) มีผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานอันอำนวยประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม

ความคิดเห็นของครุศาสตรมหานับคิด ผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ปริญญาตรี สาขาวิชาประถมศึกษา และผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ปริญญาตรีสาขาวิชาอื่น ต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาประถมศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาแล้วปรากฏว่าครุศาสตรมหานับคิดส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาประถมศึกษา

ความคิดเห็นของครุศาสตรมหานับคิด ผู้ที่ปฏิบัติงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่ปฏิบัติงานในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยต่อการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาจากเนื้อหาและการจัดประสบการณ์ของรายวิชาต่าง ๆ ส่วนมาก

ไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาแล้วทุกรายวิชามีความจำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานในระดับปานกลางถึงระดับมาก

ด้านปัญหาในการปฏิบัติงานของครุศาสตรมหาบัณฑิตทั้งสองกลุ่มดังกล่าวในเรื่องต่าง ๆ ส่วนมากแตกต่างกัน แต่สภาพปัญหาเรื่องต่าง ๆ ประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

ศรีลักษณ์ สง่าเมือง (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามผลมหาบัณฑิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์ พบว่า มหาบัณฑิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ร้อยละ 70.7 ทำงานในด้านการสอนในหน่วยงานของรัฐบาล และได้ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียน มหาบัณฑิตส่วนใหญ่มีงานทำอยู่แล้ว และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วไม่ได้เปลี่ยนงาน ผลงานทางวิชาการที่มีเปอร์เซ็นต์สูงสุดคือ เอกสารประกอบการสอน นอกจากนี้มหาบัณฑิตยังมีผลงานด้านอื่น ๆ เช่น เขียนตำรา เขียนบทความและเข้าร่วมประชุมและสัมมนาทางวิชาการ

มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ระบุว่า สามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาระดับปริญญา มหาบัณฑิตไปใช้ในการทำงาน ได้มากและมีความเห็นว่าควรปรับปรุงหลักสูตรในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ให้มีการศึกษาด้านปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎีให้มากขึ้น

การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิต ในจำนวนเนื้อหา 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ทางวิชาการ มนุษย์สัมพันธ์และบุคลิกภาพ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

อรุณี สุวรรณสุขโรจน์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามการทำงานของมหาบัณฑิตสาขาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2507 - 2520 พบว่า

มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ เป็นงานสอนมากกว่างานบริษัทหรืองานจัดอบรมบริการ มีอัตราเงินเดือนระหว่าง 3,000 - 6,000 บาท และส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาปริญญา มหาบัณฑิตสาขาวิชาโสตทัศนศึกษา ส่วนมากได้นำมาใช้ในการปฏิบัติงานพอประมาณ ปัญหาส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิต คือ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องมือ อุปกรณ์ให้พอเพียง

มหาบัณฑิตมีความเห็นว่า สถาบันจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสมพอประมาณและได้เสนอให้ปรับปรุงการสอน เน้นภาคปฏิบัติให้มากกว่าทฤษฎี ใช้วิธีการสอนที่ทันสมัย จัดสรรเครื่องมืออุปกรณ์ให้เพียงพอ มีเนื้อหาตำราเรียนที่ผู้เรียนจะค้นคว้าได้มากขึ้น เพิ่มเนื้อหาวิชาที่ก้าวหน้าทาง

วิชาการสัตวศาสตร์ศึกษาไว้ในหลักสูตร นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้คือ ควรมีการปรับปรุงภาควิชาให้ก้าวหน้าทันสมัย จัดฝึกอบรมเผยแพร่วิชาความรู้ ทั้งในรูปการจัดสัมมนา การจัดให้มีการฝึกหัดฝึกฝน หรือการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ ในลักษณะเอกสารเผยแพร่เป็นศูนย์วิชาการสัตวศาสตร์ศึกษา ให้บริการวิชาการสัตวศาสตร์ศึกษาได้อย่างกว้างขวาง และติดตามผลมหาบัณฑิตและนิสิตที่จบไปอย่างสม่ำเสมอ

สร้อยทอง ศิริมงคล (2528) ได้ทำการติดตามผลมหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2517 ถึง 2527 สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาลักษณ์ พบว่า มหาบัณฑิตปฏิบัติงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมากที่สุด คือ เป็นร้อยละ 85.36 งานในหน้าที่ส่วนใหญ่ได้แก่ งานสอนและงานนิเทศการศึกษา ในด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน มหาบัณฑิตได้เข้ารับการอบรมทางวิชาการในประเทศมากที่สุด ร้อยละ 67.68 และได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ปริญญาโท และปริญญาตรี หลังสำเร็จการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 8.54 ประเภทผลงานทางวิชาการของมหาบัณฑิตที่มีมากที่สุด คือ การให้บริการทางวิชาการโดยเป็นวิทยากร ร้อยละ 73.17 ปัญหาในการปฏิบัติงานที่มหาบัณฑิตประสบมากที่สุด ร้อยละ 65.24 คือ การมีงานพิเศษอื่น ๆ มากเกินไปจนทำให้ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาไม่เต็มที่ การบริหารงานในหน่วยงานไม่มีประสิทธิภาพ ร้อยละ 41.46 และขาดเลริภาพในการแสดงออกทางวิชาการ ร้อยละ 28.05

มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรต่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดี และสามารถนำความรู้และประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และผู้บังคับบัญชาประเมินการปฏิบัติงานทั้งด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ และคุณลักษณะส่วนตัวของมหาบัณฑิตอยู่ในระดับสูง

มหาบัณฑิต ร้อยละ 96.34 มีความเห็นว่า ควรปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมหาบัณฑิต ร้อยละ 78.05 เสนอให้ปรับปรุงเนื้อหาวิชาการให้เจาะลึกทางด้านการศึกษาและพัฒนาลักษณ์ในส่วนของเนื้อหาวิชาเอก ในการพัฒนาการเรียนการสอนนั้น มหาบัณฑิตร้อยละ 89 เสนอให้พัฒนาภาควิชาบริหารการศึกษา เป็นแหล่งวิทยากรทางการนิเทศการศึกษาและพัฒนาลักษณ์

สมเกียรติ ไชยชาญ (2530) ได้ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสัตวศาสตร์ศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2521 - 2527 พบว่า

มหานักคิดส่วนใหญ่เห็นว่า ความรู้ที่ได้จากหลักสูตรสามารถช่วยแก้ปัญหาได้พอสมควรแต่ในทางทฤษฎี และทักษะที่ได้รับจากหลักสูตร มหานักคิดส่วนใหญ่เห็นว่ายังไม่เพียงพอ ต้องการให้เน้นการฝึกทักษะ ให้มากขึ้น จัดรายวิชาที่ทันสมัย ความต้องการให้ภาควิชาสนองความต้องการของสังคมในด้านการ จัดทำเอกสารวิชาการ การประชุมทางวิชาการ การวิจัยสื่อการสอน และการฝึกอบรมทางด้าน โสตกศศึกษา ในด้านความสัมพันธ์กับศิษย์เก่า ส่วนใหญ่ต้องการให้ภาควิชาจัดประชุมทางวิชาการ และประชาสัมพันธ์ข่าวความเคลื่อนไหวทางสื่อมวลชนตามแต่โอกาส ความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของผู้ ที่เข้าศึกษาในสาขาวิชาโสตทัศนศึกษานั้น ไม่ควรจำกัดคะแนนเฉลี่ยและจบปริญญาตรีสาขาใดก็ได้

ในด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของมหานักคิด จากความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา และจากผู้ร่วมงาน ผลการประเมินอยู่ในระดับดีทุกข้อ โดยค่าเฉลี่ยผลที่ได้จากการประเมินโดยผู้ ร่วมงานสูงกว่าการประเมินโดยผู้บังคับบัญชา

ยุพดี ตติยวุฒิ และคณะ (2530) ติดตามผลผู้สำเร็จหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยหัวเฉียว พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติที่มีต่อหลักสูตรกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบัณฑิตมีความสัมพันธ์เชิงบวกแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับเจตคติ ต่อเนื้อหาวิชาของหลักสูตร เฉพาะกระบวนวิชาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพของบัณฑิต ด้านความรู้ความสามารถในการให้บริการพยาบาล และเจตคติต่อการจัดการเรียนการสอนของ หลักสูตร เฉพาะกระบวนวิชาชีพการปฏิบัติ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพของบัณฑิตด้าน ความสามารถในการเป็นผู้นำ และการบริหารงาน

วิฑูร นิลอุบล (2530) ประเมินผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตวิทยาลัยอัสสัมชัญ บริหารธุรกิจ พบว่า การทำงานของบัณฑิตส่วนมาก (ร้อยละ 74) จัดอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมากและดี กว่าบัณฑิตจากสถาบันอื่น การทำงานของบัณฑิตเป็นที่พอใจของหัวหน้างาน โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบในการทำงาน การมีจริยธรรมต่อหน้าที่การงาน ความกระตือรือร้น และการปฏิบัติงานที่ใช้ ภาษาอังกฤษเป็นต้น

มาลินี เหมะธูลินทร์ และคณะ (2530) ติดตามผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเพาะช่าง ปีการศึกษา 2528 พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษา ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาต่อมากกว่าประกอบอาชีพ ผู้ที่ทำงานส่วนใหญ่จะทำงานในภาคเอกชนมากที่สุด รองลงไปคือ งานส่วนตัวและภาครัฐบาลมีจำนวนน้อย ส่วนมากจะมีรายได้ระหว่าง 1,500 -

3,500 บาท และทำงานตรงกับสาขาวิชาชีพที่เรียน ด้านการเรียนการสอนนักศึกษาเห็นว่า ควรเพิ่มอุปกรณ์ช่วยการสอน และการปฏิบัติในหมวดวิชาชีพให้มากขึ้น องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ได้รับความรู้มากที่สุดคือ เทคนิคการสอน รองลงไปได้แก่ อุปกรณ์การสอนและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน

พกา เศรษฐจันทร์ และคณะ (2530) ทำการศึกษาระยะยาวเพื่อประเมินผลหลักสูตรพยาบาล 4 ปี จากนักศึกษารุ่นปีการศึกษา 2524 ของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข พบว่า หลักสูตรพยาบาลเป็นหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี นอกจากหลักสูตร 4 ปี ยังเปิดสอนหลักสูตรอื่น ๆ วิทยาลัยพยาบาลขาดอาจารย์และมีปัญหาการนิเทศนักศึกษา คุณวุฒิของอาจารย์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน อาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวกส่วนใหญ่อยู่ในสภาพใช้งานได้ อาคารของวิทยาลัยส่วนใหญ่มีความพร้อม นักศึกษาปีที่ 4 เรียนไม่จบหรือออกกลางคันหรือลาออกระหว่างการศึกษาร้อยละ 0.16 ปีที่ 1 สูงสุดร้อยละ 2.92 โดยลาออกมากที่สุด นักศึกษามีความคิดเห็นต่ออาชีพพยาบาลอยู่ในระดับดี และผลการปฏิบัติงานในทัศนะของหัวหน้าหน่วยงานและทัศนะของตนเองอยู่ในเกณฑ์ดี ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากสถาบันนำมาปฏิบัติงานได้มากและเพียงพอ

พนิดา กาญจนะหุต (2531) ประเมินหลักสูตรรายวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนภาษาไทย 1 (ED.321) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า เนื้อหาวิชาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนของนักศึกษาได้ อาจารย์ยังคงใช้วิธีสอนแบบบรรยาย ใช้ตำราและสถานการณ์จำลองเป็นอุปกรณ์การสอน ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อ

กัญญา เกิดโพธิ์ทอง (2532) ได้ติดตามผลการปฏิบัติงานของมหานั้ชิต สาขาการสอนสังคมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2512 - 2530 พบว่า มหานั้ชิตสาขาการสอนสังคมศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาและวิทยาลัยครู ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของมหานั้ชิตส่วนใหญ่คือ การเข้ารับการอบรมและดูงานภายในประเทศ ผลงานทางวิชาการการเขียนบทความ มหานั้ชิตนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาามหานั้ชิตไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานทุกด้านในระดับมาก ผู้บังคับบัญชาของมหานั้ชิตส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่มหานั้ชิตมีผลการปฏิบัติงานทุกด้านในระดับดีและปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของมหานั้ชิตคือ ได้รับมอบหมายงานมากเกินไป ระบบบริหารล่าช้า เนื้อหาใน

หลักสูตรที่กำหนดให้สอนมากเกินไป และผู้ร่วมงานขาดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน

งานวิจัยในต่างประเทศ

แอลเลน (Allen 1982) ได้ศึกษาติดตามผู้สำเร็จการศึกษา สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาต่อเนื่อง และสาขาอาชีพศึกษา จากมหาวิทยาลัยเทกซัส วิจัยนักศึกษายายสนใจ โปรแกรมนี้มากกว่านักศึกษาหญิง ผู้สำเร็จการศึกษามากมีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐอาร์คันซอ และตั้งใจที่ทำงานในเขตภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา ดุษฎีบัณฑิตทั้งหมดมีงานทำแล้วและส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในสถาบันการศึกษา มีความเห็นต่อรายวิชาว่าเพียงพอ ดุษฎีบัณฑิตทั้งหมดมีงานทำแล้ว ดุษฎีบัณฑิตต้องการให้จัดประสบการณ์ภาคปฏิบัติและการฝึกงานให้มากขึ้น มีการติดตามเป็นระยะ เพื่อประเมินโปรแกรมศึกษา ความเห็นของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างต่อการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษา ขยายรายวิชาที่จะเตรียมผู้เรียนเข้าสู่การอุตสาหกรรมด้วย ควรมีจดหมายข่าว แจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวทางการศึกษา และดุษฎีบัณฑิตต้องการให้มีการสอบรวบยอด การทำวิทยานิพนธ์และการสอบปากเปล่าต่อไป

โดแนลด์สัน (Donaldson 1983) ได้ศึกษาติดตามผู้สำเร็จการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขา การให้คำปรึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยอาร์คันซอ ระหว่างปี ค.ศ. 1963 - 1981 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของดุษฎีบัณฑิตต่อประสบการณ์ทางการศึกษาระหว่างที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย แห่งนั้น ความพอใจที่ได้รับจากการเตรียมการเพื่อประกอบอาชีพ ลักษณะของผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตยที่สนับสนุนและขัดขวางโปรแกรมการศึกษา ข้อมูลการประกอบอาชีพของดุษฎีบัณฑิต และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงโปรแกรมนี้ การวิจัยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลผลการ เอ แอนด์ เอ็ม ที่สำเร็จการศึกษาระหว่างปี ค.ศ. 1972 - 1981 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมและจะนำผลที่ได้สร้างระบบการติดตามเป็นระยะ และต่อเรื่องนี้จะได้ข้อมูลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ผู้สำเร็จการศึกษาดังกล่าวมีทั้งผู้ที่ เป็นมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้สำเร็จการศึกษาและผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง สรุปผลการวิจัยว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตยส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า มีความเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับพอใจผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นชายมีความพึงพอใจในความสำเร็จการศึกษาของตนมากกว่าผู้ที่เป็นหญิง ทางด้านผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างมีความพอใจในความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาหรือลูกจ้าง แต่ก็ได้นเน้นให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชามีทักษะ

มนุษยสัมพันธ์ ทักษะการติดต่อสื่อสารและตระหนักถึงประสบการณ์ในชีวิตจริงมากขึ้นกว่าเดิม

เบนเน็ตต์ (Bennett 1984) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของคหบดีบัณฑิต สาขาการให้ความปรึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโอไฮโอ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1956 - 1982 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลจากผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้าง เพื่อศึกษาว่าผู้บังคับบัญชามีความรู้ลึกหรืออย่างไรต่อคหบดีบัณฑิต และเพื่อต้องการรับทราบข้อเสนอแนะจากผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของคหบดีบัณฑิต พบว่า ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษามีความรู้ระดับปริญญาเอก สาขาศึกษาศาสตร์ และมีประสบการณ์ในการนิเทศ ผู้บังคับบัญชาประเมินคหบดีบัณฑิตในหัวข้อคุณสมบัติของผู้ให้คำปรึกษาอยู่ในเกณฑ์ดีเยี่ยม คหบดีบัณฑิตมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และความก้าวหน้าทั้งในด้านการศึกษาและการปฏิบัติงาน ผู้บังคับบัญชาเสนอให้มีการเพิ่มทักษะทางด้านทฤษฎีการให้คำปรึกษา การบริหารและการฝึกงาน อย่างไรก็ตาม ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างประเมินคุณภาพของคหบดีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยโอไฮโอ ดีเยี่ยมและทัดเทียมมหาวิทยาลัยอื่น

บารจ (Barge 1984) ได้ติดตามผลมหาบัณฑิตโปรแกรมพยาบาลผู้ชำนาญการคลินิกที่สำเร็จการศึกษาระหว่างปี ค.ศ. 1969 - 1979 จากมหาวิทยาลัยในรัฐอิลลินอยส์ 6 แห่ง จำนวน 731 คน และได้สัมภาษณ์แบบปิดด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาผลของการจัดการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาวิชาชีพ พบว่า คหบดีมีความเห็นต่างกันในด้านคำจำกัดความของพยาบาลผู้ชำนาญการคลินิก ผู้วิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อรายได้ของมหาบัณฑิต ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์ และอายุ มหาบัณฑิตมีรายได้เพิ่มขึ้นในแต่ละปีและไม่ได้ผลล้นนัก เนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ผู้ที่ปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารหรือเป็นพยาบาลผู้ชำนาญการคลินิกจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ มหาบัณฑิตเป็นอาจารย์สอน และมีรายได้น้อยกว่า แต่มหาบัณฑิตก็มีความพอใจกับงานสอน เนื่องจากตั้งใจที่จะเปลี่ยนงานจากการดูแลผู้ป่วยโดยตรงอยู่แล้ว กล่าวโดยทั่วไป มหาบัณฑิตมีความพอใจงานในปัจจุบันและเชื่อมั่นว่าจะมีความก้าวหน้า สรุปแล้วความพยายามที่จะผลิตพยาบาลผู้ชำนาญการคลินิกเพื่อดูแลผู้ป่วย ยังไม่ประสบผลสำเร็จ